

*Приказюк Н.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри страхування та ризик-менеджменту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Акатьева М.О.,
студентка магістратури спеціальності «Фінанси і кредит»
магістерської програми «Управління ризиками та страхування»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ЕЛЕКТРОННИЙ СТРАХОВИЙ ПОЛІС: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено сутність електронного страхового полісу. Обґрунтовано модель його укладання, яка може бути запроваджена на вітчизняному страховому ринку. Визначено переваги, які забезпечить впровадження електронного страхового полісу для учасників страхових відносин та для суспільства України загалом.

Ключові слова: страхування, електронний поліс, інновації в страхуванні, ОСЦПВВНТЗ, модель бізнес-процесу укладання договору страхування.

Постановка проблеми. Наше суспільство знаходиться в такій стадії свого розвитку, коли новітні технології проникають в усі сфери людської діяльності. Ринок страхових послуг не став винятком. Однак в нашій державі на відміну від країн з розвинутою економікою існує ряд проблем, які стримують окреслені процеси. Однією з важливих перешкод на шляху розвитку страхового ринку України загалом та Інтернет-страхування зокрема є відсутність в обігу електронного страхового полісу. Зазначене зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впродовж останніх років впровадження електронного страхового полісу є однією з найбільш обговорюваних тем на страховому ринку України, яка розглядається на конференціях та засіданнях уповноважених органів страхового ринку, піднімається в фахових журналах та інших періодичних друкованих та електронних виданнях.

Дослідженню проблем функціонування електронного страхового полісу приділяється увага в працях таких вітчизняних вчених та професійних учасників страхового ринку України, як О. Шойхеденко, О. Залетов, А. Перетяжко, Р. Пікус та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день недостатньо дослідженими в науковій літературі залишаються сутність поняття електронного страхового полісу, особливості його функціонування, переваги і недоліки тощо. З огляду на це доцільним є дослідження можливостей функціонування електронного страхового полісу та перспектив, які можуть бути відкриті для страхового ринку України у зв'язку з його впровадженням.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності та можливої моделі укладання електронного страхового полісу, а також визначенні переваг від його обігу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Міждисциплінарного словника зі страхування та ризик-менеджменту, «електронний страховий поліс (E-Polisy) – це страховий поліс в електронному вигляді, який має юридичну силу, рівну звичайному паперовому екземпляру страхового полісу або, як його називають, договору страхування» [7, с. 369].

Провідні фахівці ринку зазначають, що «електронний страховий поліс – це продукт розвитку нових технологій в галузі страхування, що представляє собою електронний документ, де викладена вся та інформація, яка сьогодні міститься в паперовому полісі, а страховальник своєю оплатою підтвердив згоду на укладення договору» [1].

Також професіонали страхового ринку визначають електронний поліс ОСЦПВВНТЗ як запис в центральній базі даних МТСБУ про укладений договір страхування, підкреслюючи, що наявність і зміст такого запису є необхідною і достатньою умовою для вирішення питання про наявність страхового забезпечення [6].

Приймаючи до уваги вищенаведені тлумачення поняття, ми вважаємо, що доцільно визначити електронний страховий поліс як форму договору страхування, що являє собою електронний запис у базі даних страхової компанії, а інколи і в централізованій базі даних (ЦБД) об'єднання страхових компаній, який підтверджує дійсність страхового покриття.

Слід відзначити, що аналізуючи нормативно-правові акти України, покликані регулювати відносини у сфері страхування та електронного документообігу, було виявлено, що вони не містять визначення електронного страхового полісу. В наш час, коли електронна комерція набирає таких стрімких темпів розвитку, відсутність чіткого, законодавчо закріпленого пояснення сутності електронного полісу страхування є неприпустимим. На наш погляд, визначення електронного страхового полісу повинне бути наведене в законах України «Про страхування», «Про електронні документи та електронний документообіг», нещодавно прийнятому Законі України «Про електронну комерцію», а також в інших нормативно-правових актах, що регулюють відносини на ринку страхових послуг.

Стандартна процедура оформлення електронного страхового полісу складається з наступних етапів:

- 1) на сайті страхової компанії потенційний страховальник обирає необхідний йому страховий продукт;
- 2) клієнт заповнює форму з особистими даними та вказує необхідні відомості щодо об'єкту страхування;
- 3) онлайн-калькулятор розраховує вартість страхового полісу;
- 4) клієнт он-лайн оплачує вартість страхового полісу за допомогою банківської карти;
- 5) договір страхування у формі електронного полісу потрапляє в систему обліку страховика;
- 6) страховик підписує поліс, використовуючи електронний цифровий підпис, який має юридичну силу звичайного підпису і «мокрої» печатки;

7) співробітник страхової компанії відправляє на електронну пошту страховий поліс в електронній формі (у pdf-форматі).

Згідно із Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р., якщо автором створюються ідентичні за документарною інформацією та реквізитами електронний документ та документ на папері, кожен з них є оригіналом і має однакову юридичну силу. Отже, електронний варіант полісу страхування має рівну силу поруч із паперовим [2].

Більш детально дослідити особливості функціонування електронного полісу, визначити його переваги та можливі недоліки доцільно на основі такого виду страхування, як обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВВНТЗ), який є «локомотивом розвитку» ринку страхових послуг України. Проводити подальше дослідження саме на основі цього виду страхування, на нашу думку, доцільно з наступних причин:

1) ОСЦПВВНТЗ є одним з найбільш масових видів страхування (за 2014 р. було укладено 7 459 440 договорів за звичайними договорами та 695 878 – за додатковими) [8];

2) попит на даний вид страхування є стабільним (протягом 2010–2014 рр. щорічно укладалось понад 8 млн. договорів) [8];

3) ОСЦПВВНТЗ є стандартизованим продуктом, який реалізується на подібних умовах більшістю страховиками.

Досліджуючи особливості функціонування електронного страхового полісу, слід обґрунтувати можливу модель його укладання. На нашу думку, дана модель може бути представлена у вигляді сукупності пов'язаних між собою процедур, які складають цілісний бізнес-процес (рис. 1).

Згідно з наведеною моделлю, бізнес-процес оформлення електронного полісу ОСЦПВВНТЗ буде мати ряд суттєвих відмінностей від сьогоденної процедури укладення такого договору в паперовій формі. Даний процес, як і сьогодні, буде стартувати з потреби страхувальника в ОСЦПВВНТЗ. На основі такої потреби власник транспортного засобу повинен надати обраному ним страховику, що має ліцензію на здійснення цього виду страхування, відомості, на основі яких можна ідентифікувати страхувальника, транспортний засіб, а також розрахувати розмір страхового платежу.

Далі, у відповідності до наведеної моделі, в процес вступає страховик, в особі андеррайтингового центру. На підставі наданих страхувальником даних андеррайтер (також це може бути автоматизований сервіс) визначатиме умови договору і робитиме пропозицію страхувальнику укласти договір страхування із зазначенням суми платежу і банківськими реквізитами для його оплати. Перелік обов'язкової інформації, що має бути

надана власником транспортного засобу, та відомостей, які має містити пропозиція страховика, ми вважаємо, мають бути чітко затвердженими МТСБУ та знаходитись у відкритому доступі на сайті Бюро та його членів.

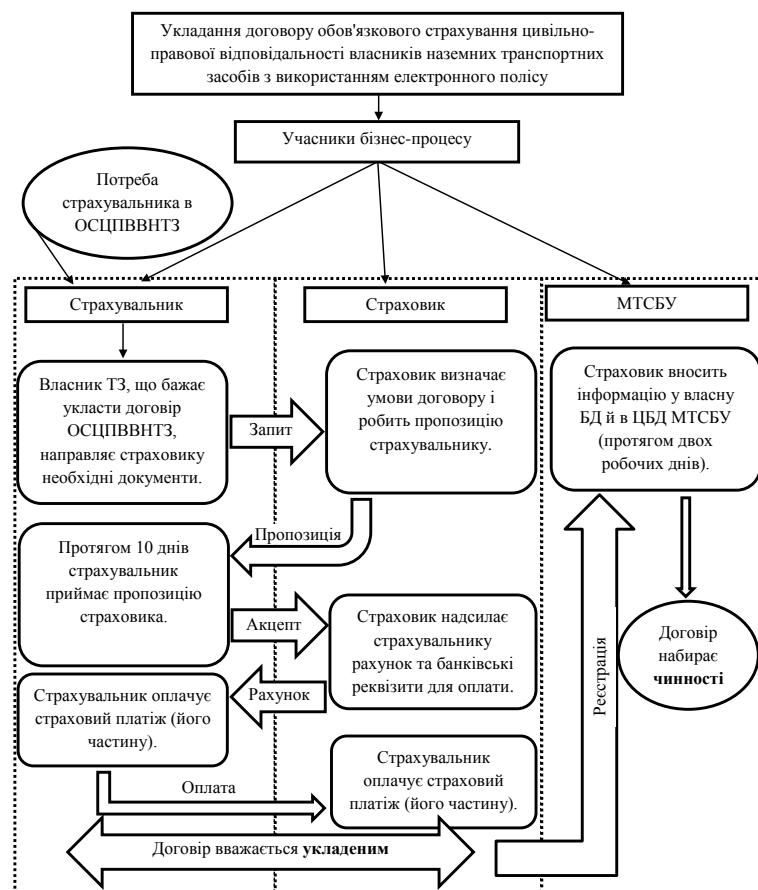
На наступному етапі страхувальник, отримавши пропозицію страховика, матиме певний час, наприклад, десять робочих днів, на прийняття рішення про доцільність страхування. По закінченні цього терміну страховик матиме за собою право передитися запропоновані їм умови. У разі своєї згоди, клієнт має повідомити про це страховика (акцептувати). Підтвердженням прийняття пропозиції буде факт оплати страхового платежу (його частини) або затвердження договору в контексті термінів і порядків його оплати.

Після цього страховик в особі відповідального співробітника, страхового агента або через інструментарій власного сайту має внести дані в свою інформаційну систему після чого невідкладно, наприклад, не більше ніж протягом двох робочих днів з моменту укладення договору, здійснити реєстрацію договору страхування у ЦБД.

Інформація щодо реєстрації договору страхування у ЦБД повинна бути доступною до перевірки шляхом запиту до неї.

Договір страхування ОСЦПВВНТЗ буде вважатися укладеним з моменту зарахування страхового платежу на поточний рахунок страховика чи з моменту укладення сторонами договору щодо порядку оплати страхового платежу. Договір набиратиме чинності з часу, визначеного як початок його дії, але не раніше дати реєстрації.

Обов'язковою задачею страховика буде повідомити страхувальника про факт укладення договору шляхом надання в електронному вигляді візуальної форми поліса, яка буде містити інформацію про

Рис. 1. Модель бізнес-процесу укладання договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів при впровадженні електронного полісу

Примітка. БД – власна база даних; ЦБД – централізована база даних; ОСЦПВВНТЗ – обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Джерело: розроблено авторами

умови страхування і способи перевірки його валідності. На вимогу страхувальника страховик зобов'язаний буде надати роздруковану форму поліса, закріплену підписом і печаткою.

Контроль наявності поліса органами автоінспекції буде здійснюватися за допомогою запитів до бази даних МТСБУ, а згодом, при синхронізації баз ДАІ і МТСБУ, за допомогою запиту в свою базу [10].

За необхідності будь-яка зі сторін-учасників зможе перевірити інформацію про факт укладення договору та його поточний статус: в ЦБД, що буде знаходитись на сайті МТСБУ.

Аналогічна за суттю модель може застосовуватись і для інших видів страхування.

Впровадження електронного страхового полісу за визначеною моделлю відкриє нові можливості для розвитку страхового ринку та забезпечить ряд переваг як для учасників страхових відносин, так і для суспільства загалом.

Зокрема, серед переваг, які забезпечить функціонування електронного страхового полісу за визначеною моделлю, для страхувальника, на нашу думку, можна виокремити наступні:

1. Уникнення шахрайства з боку недобросовісних страховиків: у страхувальника з'явиться можливість перевірити, чи дійсно він купив справжній поліс ОСЦПВВНТЗ у страховика, який мав ліцензію на здійснення такого виду страхування, за допомогою сервісів онлайн-перевірок валідності договору, що будуть розміщені на сайті МТСБУ.

2. Зменшення аквізацийних та інкасаційних витрат страховика призведе до зменшення вартості страхової послуги. Зниження ціни полісу буде обумовлено тим, що в процесі його оформлення буде задіяна менша кількість людей, страховику не потрібно буде виплачувати комісійні винагороди посередникам, а також зникне необхідність у веденні та обслуговуванні паперового документообігу та в доставці цих паперів.

3. Буде вирішена проблема, коли страхова компанія (страхові агенти) нав'язують додаткові, не потрібні страхувальнику страхові продукти. Клієнт без тиску самостійно визначить й придбає лише ту послугу, що йому необхідна.

4. Економія часу, звичайно, є однією з найбільших переваг для страхувальника, адже такий поліс оформлюється значно швидше, а для його отримання немає необхідності кудись їхати, адже він буде відправлений на електронну пошту страхувальника. Хоча дійсної економії часу клієнт досягне лише, коли почне користуватися не тільки електронним полісом, а й купувати такий поліс через Інтернет.

5. Впровадження електронного полісу сприятиме розвитку Інтернет-страхування й автоматизації багатьох процесів, пов'язаних не лише з укладенням договору, а й з врегулюванням страхових випадків чи пролонгацією договорів. Такий розвиток, безперечно, спростить процедуру страхування для страхувальників. Страхування буде змінюватись в сторону клієнтоорієнтованості.

Суттєвими також, на нашу думку, будуть переваги від функціонування електронного страхового полісу за визначеною моделлю і для страховика, а саме:

1. Зменшення аквізацийних витрат, тобто витрат, пов'язаних із залученням нових страхувальників та укладанням нових договорів страхування. Витрати, що пов'язані з роботою страхових агентів, суттєво зменшаться завдяки тому, що випадки шахрайства з боку страхових агентів будуть зведені до мінімуму. Оскільки, як зазначають фахівці страхового ринку, сьогодні не рідкістю може бути ситуація, коли страховий агент отримує «на руки» 500 бланків полісів ОСЦПВВНТЗ, які він у

результаті нібито втрачає, але насправді продає «на сторону» і кладе отримані страхові платежі собі в кишеню. До того ж на ринку є прецеденти, коли страхові компанії втрачали по 10 тис. і навіть по 100 тис. бланків полісів ОСЦПВВНТЗ [9].

Крім того, на сьогодні, відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», при укладенні договору ОСЦПВВНТЗ страховик зобов'язаний безоплатно видати страхувальнику спеціальний знак, що затверджується Уповноваженим органом за поданням МТСБУ, а у разі його втрати, на підставі письмової заяви страхувальника, – безоплатно видати йому новий. У разі дострокового припинення договору страховик також має фізично вилучити оригінал страхового полісу та анулювати його [3]. Використання ж електронного полісу дасть змогу уникнути цих зайвих процедур й контактів між страховиком та страхувальником, які забирають їх час та потребують певних фінансових затрат. У майбутньому, при достроковому припиненні дії договору, достатньо буде того, щоб страховик лише заніс інформацію про факт та дату припинення його дії до ЦБД.

2. Зниження інкасаційних витрат страховика, тобто витрат, пов'язаних з обслуговуванням готівкового обігу (оплата праці службовців компанії, які забезпечують отримання страхових премій у готівковій формі; витрати на виготовлення бланків квитанцій і відомостей щодо прийому страхових премій тощо). Електронний поліс має призвести до того, що частка страхових платежів у безготівковій формі зростатиме та, ймовірно, перевищуватиме платежі в готівковій.

3. Окремим пунктом слід зазначити те, що страховик зведе до мінімуму витрати на виготовлення бланків (полісів страхування), друкованих версій договорів та додаткових угод до них, на виготовлення (друк) яких страхові компанії витрачають чималі гроші.

В кінцевому результаті функціонування електронного страхового полісу за визначеною моделлю забезпечуватиме ряд переваг для суспільства.

1. Багато хто не розуміє важливість електронних полісів для екології, вбачаючи в них лише перевагу у вигляді економії часу. Усім відомим фактом є те, що для виготовлення 24 пачок паперу формату А4, які, в свою чергу, містять по 500 аркушів, необхідне одне дерево. Відповідно до звіту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, в 2014 р. було укладено 134 713 208 договорів страхування [8]. Якщо припустити, що один поліс страхування займає один аркуш паперу (не враховуючи сам договір страхування, який може займати й 20 сторінок), то за допомогою спрощеного розрахунку можна побачити, що за 2014 р. лише для випуску полісів страхування українськими страховими компаніями було знищено 11 226 дерев. У цьому ракурсі перспектива переходу на електронний поліс стає першочерговою необхідністю.

2. Електронний поліс ОСЦПВВНТЗ є унікальним інструментом контролю страховиків – членів МТСБУ. Він має сприяти вирішенню проблеми, коли страхові компанії, що втратили ліцензію або ліцензія яких тимчасово призупинена Нацкомфінпослуг, продовжують продавати страхові поліси автоцивільної відповідальності, які насправді є недійсними.

3. У світлі поліцейської реформи, яка розпочалась в Україні в 2015 р., впровадження електронного полісу ОСЦПВВНТЗ є логічним продовженням курсу реформ, що проводить держава. Ліквідування можливості використання підробленого

полісу автоцивільної відповідальності плюс відсутність корупційності в органах Державної автоінспекції покращать не лише стан ринку ОСЦПВВНТЗ, а й матимуть позитивний вплив на ситуацію на автошляхах України.

Незважаючи на усі наведені переваги електронного страхового полісу, ми вважаємо доцільним також визначити його можливі недоліки:

1. Ймовірність кібер-злочинів у сфері обігу електронного страхового полісу є дуже високою, зважаючи на те, що Україна є лідером антирейтингу SIRv16 країн по кількості сайтів, інфікованих вірусними програмами. Цим можуть бути спричинені такі негативні явища, як витік конфіденційної інформації про страхувальника, зупинка роботи ЦБД МТСБУ, що, в свою чергу, унеможливить на певний час роботу органів ДАІ з перевірки валідності полісів тощо.

2. Оформлення електронного страхового полісу може викликати складності в людей з низьким рівнем комп'ютерної грамотності. Страхувальники будуть вимушені самостійно розбиратися в тонкощах сайту страховика, з чим пов'язаний ризик того, що в оформленні договорів може бути допущено чимало помилок.

3. З точки зору суспільної користі можна відмітити той факт, що з впровадженням електронного страхового полісу страховик не буде мати необхідності в такій кількості робочих місць, які йому необхідні зараз, та багато працівників (зокрема, страхові агенти та робітники, що займаються страховим обліком, тобто введенням договорів в бази даних) втраять свої робочі місця.

Висновки. Провівши дослідження електронного страхового полісу, ми навели ряд його «плюсів» та «мінусів». Зважаючи їх, вважаємо, що усі переваги та можливості, які зможе забезпечити вітчизняному ринку страхових послуг впровадження електронного полісу, повністю перебивають його незначні недоліки. Адаже усі розглянуті «мінуси», ймовірно, можуть мати негативні наслідки лише на етапі впровадження такої інновації, й з часом страховий ринок адаптується й буде здатен знайти способи їх уникнення.

Таким чином, ми вважаємо, що впровадження електронного полісу матиме позитивний вплив на розвиток ринку страхових послуг України, і тому запропонована модель бізнес-процесу укладання електронного страхового полісу може бути корисною учасникам ринку для більшого розуміння процедури оформлення електронного полісу й швидшого адаптування до його використання та в кінцевому результаті матиме позитивний вплив на розвиток страхової справи в Україні.

Література:

1. Завада А. Коментарии относительно внедрения системы «Электронный полис» / А. Завада [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.strahnadzor.ua/news/33877> (дата звернення 04.03.2015 р.).
2. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV / Верховна Рада України

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

3. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 р. № 1961-IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
4. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Запуск в експлуатацію «електронного поліса» в Україні заплановано на другу половину декабля 2015 года — объективная необходимость / Фориншурер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/14/04/29/4652>.
6. Машаро Е. Что такое «электронный полис» и чем он отличается от оформления договоров в онлайн-режиме? / Е. Машаро // Фориншурер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/14/05/22/4664>.
7. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова [та ін.]; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.
8. Огляд страхового ринку. Консолідовані звітні дані за 2014 р / Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://nfp.gov.ua/content/konsolidovani-zvitni-dani.html>.
9. Шойхеденко А. Автоматизация в страховании и введение электронного полиса — объективная необходимость / А. Шойхеденко // Фориншурер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/14/04/29/4652>.
10. Шойхеденко А. Будущее электронного страхования в Украине / А. Шойхеденко // Фориншурер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/15/03/17/4714>.

Приказюк Н.В., Акатьева М.О. Электронный страховой полис: новые возможности для развития страхования в Украине

Аннотация. В статье исследована сущность электронного страхового полиса. Обоснована модель его заключения, которая может быть внедрена на отечественном страховом рынке. Определены преимущества, которые обеспечат внедрение электронного страхового полиса для участников страховых отношений и для общества Украины в целом.

Ключевые слова: страхование, электронный полис, инновации в страховании, ОСАГО, модель бизнес-процесса заключения договора страхования.

Prikaziuk N.V., Akatieva M.O. E-policy: the new opportunities for development of insurance in Ukraine

Summary. The authors have analyzed the essence of the concept of e-policy. The model of business process for such contract conclusion was developed, which may be implemented at the insurance market of Ukraine. It was identified which benefits for the insurance market participants and Ukrainian society in general will be insured to appear with the e-policy implementation.

Keywords: insurance, e-policy, innovations in insurance, Motor Third Party Liability Insurance, the model of business process for the insurance contract conclusion.